O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

“IQTISODIYOT NAZARIYASI” KAFEDRASI

“INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMATLAR SOHASI VA TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI”

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMAN

MATERIALLARI TO‘PLAMI

2024 YIL 15 MAY

SAMARQAND

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

“IQTISODIYOT NAZARIYASI” KAFEDRASI

“Innovatsion iqtisodiyot sharoitida xizmatlar sohasi va tarmoqlarini rivojlantirish muammolari”

respublika ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLARI TO‘PLAMI

2024 yil 15 may

Samarqand-2024

UO'K: 338.465.2(575.1)
A 88
KBK: 65.9

Innovatsion iqtisodiyot sharoitida xizmatlar sohasi va tarmoqlarini rivojlantirish muammolari// respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari. 2024 yil 15- may. Samarqand, SamISI, 2024. – 392 bet.

To‘plovchi va nashrga tayyorlovchi:
I.I.Ayubov – iqtisodiyot fanlari bo’yicha falsafa doktori, dotsent.

Nashr uchun mas’ullar:
D.X.Aslanova – iqtisod fanlari nomzodi, professor;
M.M.Muxammedov – iqtisod fanlari doktori, professor;
A.B.Shakarov – iqtisod fanlari nomzodi, dotsent;
X.A.Ulashev – iqtisod fanlari nomzodi, dotsent **;**
L.N.Xalikova – iqtisod fanlari doktori, professor v.b.;
O.D.Xamrakulova - iqtisod fanlari nomzodi, professor v.b.;
N.A.Kamilova – iqtisod fanlari nomzodi, dotsent;
Yu.P.Urunbayeva – iqtisodiyot fanlari bo’yicha falsafa doktori, dotsent;
M.I.Ibragimova – iqtisodiyot fanlari bo’yicha falsafa doktori, dotsent v.b.;
F.F.Salomov – iqtisod fanlari nomzodi, katta o’qituvchi;
Sh.A.Quldoshev – iqtisodiyot fanlari bo’yicha falsafa doktori, katta o’qituvchi.

Sahifalovchilar:
T.M.Amirov – SamISI “Iqtisodiyot nazariyasi” kafedrasi assistent-stajyori
T.I.Shukurov – SamISI “Iqtisodiyot nazariyasi” kafedrasi assistent-stajyori

Ilmiy – amaliy konferensiya materiallarida xizmatlar sohasi va tarmoqlarini rivojlantirish metodologiyasi va muammosi, bu soha uchun kadrlar tayyorlash masalalari, xizmat ko‘rsatish sohasini tez sur’atlar bilan rivojlantirish asosida aholi bandligini oshirish yo‘llarini ishlab chiqish bo‘yicha nazariy va amaliy tavsiyalar o‘rin olgan.

Ushbu to‘plamda professor-o‘qituvchilar, doktorantlar, mustaqil tadqiqotchilarning innovatsion iqtisodiyot sharoitida xizmatlar sohasi va tarmoqlarini rivojlantirish muammolariga bag‘ishlangan maqola va tezislar o‘rin olgan.

To‘plam materiallaridan iqtisodiyot yo‘nalishida tahsil olayotgan bakalavrlar, magistrlar, doktorantlar, mustaqil izlanuvchilar, davlat organlari xizmatchilari va shu soha mutaxassislari o‘z faoliyatlarida foydalanishi mumkin.

Tezislar mualliflar tahririda bosilmoqda. Ularda keltirilgan raqamlar, faktlar, xulosa va tavsiyalarga mualliflar mas’ul. Ularning ayrim fikrlari tashkiliy guruh qarashlariga to‘g‘ri kelmasligi mumkin.

Материалы научно-практической конференции содержат теоретические и практические рекомендации по методологии и проблеме развития сферы услуг и отраслей, вопросам подготовки кадров для данной сферы, разработке путей повышения занятости населения на основе опережающего развития сферы услуг.

Данный сборник содержит статьи и тезисы профессорско-преподавательского состава, докторантов, независимых исследователей, посвященных проблемам развития сферы услуг и отраслей в условиях инновационной экономики.

Материалы сборника могут быть использованы в своей деятельности бакалаврами, магистрами, докторантами, независимыми исследователями, служащими государственных органов и специалистами в этой области, обучающимися по направлению экономики.

Тезисы печатаются под авторским редактированием. Авторы несут ответственность за цифры, факты, выводы и рекомендации, представленные в них. Некоторые из их мнений могут не совпадать с взглядами организационной группы.

The materials of the scientific and practical conference contain theoretical and practical recommendations on the methodology and problem of the development of the service sector and industries, issues of personnel training for this area, and the development of ways to increase employment based on the advanced development of the service sector.

This collection contains articles and abstracts by faculty, doctoral students, and independent researchers devoted to the problems of development of the service sector and industries in an innovative economy.

The materials of the collection can be used in their activities by bachelors, masters, doctoral students, independent researchers, government officials and specialists in this field studying economics.

Abstracts are printed under the author's editing. The authors are responsible for the figures, facts, conclusions and recommendations presented in them. Some of their opinions may not coincide with the views of the organizational group.

ISBN: 978-9910-720-11-6

© Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2024.
© “STEP-SEL” MChJ nashriyoti, 2024.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. O‘zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura 1-jild. T.-«O‘zbekiston»-1996,
2. Oila tarbiyasida milliy va umuminsoniy axloqiy madaniyat¬ning o‘rni / Najmidinova Karimaxon Usmonovna. – T.: «Adolat», 2016.
3. https://uza.uz/uz/posts/adabyet-va-sanat-madaniyatni-rivozhlantirishkhal-imiz-mana-03-08-2017 “UZBEKISTAN-20

KORXONALARDA IQTISODIY XAVSIZLIKNI TA’MINLASH TADBIRLRI VA RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Shodmanova Z. U. - “Iqtisodiyot nazariyasi” kafedrasi assistenti, SamISI

Annotatsiya: Bu maqolada korxonalarning iqtisodiy xavfsizlik tizimini tashkil etishda duch keladigan asosiy muammolari o'rganiladi. Xavflarni keng qamrovli baholash orqali iqtisodiy xavfsizlikka erishish shrtlari keltirildi.

Kalit so’zlar: iqtisodiy xavfsizlik, xavfsizlik risklarini , xavfsizlik standartlari, xavfsizlik talablari, globallashuv va xalqaro tahdidlar.

Hozirgi kunda Iqtisodiy xavfsizlik muammosi milliy va mintaqaviy manfaatlarning o'zaro ta'siri nuqtai nazaridan iqtisodiy jarayonlarini rivojlantirish sharoitida muhim ahamiyatga ega, ushbu muammoni hal qilish mamlakat va mintaqani rivojlantirishning barcha siyosiy va iqtisodiy qarorlarida hisobga olinishi kerak.

Chet el korxonalarida iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash usullaridan biri risklarni oshqarish strategiyasini ishlab chiqish va amalga oshirishdir. Bu pul oqimlarini tahlil qilish, kontragentlarning moliyaviy majburiyatlari va kredit qobiliyatini baholash, valyuta kurslari va tovar bozorlari monitoringi, shuningdek mavjud mamlakatlardagi siyosiy va iqtisodiy risklarni hisobga olishni o'z ichiga oladi.

Xorijiy korxonalarda iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlashning yana bir muhim jihati yuritishda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan o'ziga xos xususiyatlari va talablari mavjud. Qonunlar va qoidalarni buzish jiddiy moliyaviy yo'qotishlarga va hatto biznesni tugatishga olib kelishi mumkin.

Moliyaviy hisob-kitoblar, firibgarlik, korruptsiya va boshqa huquqbuzarliklarni o‘z vaqtida aniqlash va bartaraf etish imkonini beruvchi rivojlangan ichki nazorat va audit tizimi ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu mexanizm pul mablag'larining chiqib ketishining oldini olishga, kompaniya obro'sini saqlashga va uning bozorda barqarorligini ta'minlashga yordam beradi. Mamlakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash, uning mustaqilligini, barqarorligini ta'minlash kafolatidir. Iqtisodiy xavfsizlik davlat xavfsizligining muhim shartlaridan biridir. U milliy resurslar ustidan davlat nazoratini o'rnatadi, milliy manfaatlar himoyasi nuqtai nazaridan tashqi iqtisodiy faoliyatni tartibga soladi, mamlakat iqtisodiyoti va ishlab chiqarish qudratini oshiradi. Ilk qarashda,

"iqtisodiy xavfsizlik" tushunchasi iqtisodiy manfaatlarning xavfdan holi ekanligi, himoyalanganligini anglatadi.

Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashda davlat boshqaruv organining ahamiyati to'g'risida so'z yuritilganida, albatta uning biror bir shaxs yoki guruh manfaatlarini himoyalanishi nuqtai nazaridan emas, balki shaxs, guruh, jamiyat va davlat manfaatlarini mujassam etgan milliy iqtisodiyot xavfsizligidagi ahamiyatiga izoh beriladi. Nihoyat, korxona moliyasini samarali boshqara oladigan, ongli qarorlar qabul qila oladigan va o‘zgaruvchan bozor sharoitlariga javob bera oladigan yaxshi o‘qitilgan va professional xodimlarga ega bo‘lish muhimdir. Xodimlarni o‘qitish va malakasini oshirishga sarmoya kiritish, shuningdek, ish samaradorligi va professionalligini rag‘batlantirish xorijiy korxonalarda iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlashga yordam beradi.

Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta’minlash uchun bir necha chora-tadbirlar mavjud:

Risk tahlili va boshqa xavfsizlik jarayonlari, bunda korxonaning iqtisodiy faoliyatlarida muhtoj bo'lgan xavfsizlik risklarini aniqlab, baholash va boshqarish uchun tahlil qilish.Muomalaga tegishli ko'plab faktorlarni (masalan, iqtisodiy va siyosiy o'zgarishlar, hisobotlar va ma'lumotlarni yo'qotish, natural xavfsizliklar, xorijiy sohalardagi siyosiy va iqtisodiy holatlar va boshqalar) o'rganishni o'z ichiga oladi.

To'g'ridan-to'g'ri o'zini ta’minlash, bunda esa korxonaning moliyaviy resurslarini, tegishli foydalanish tartibini, daromadni oshirish va to'g'ridan-to'g'ri xarajatlarini boshqarish uchun strategiyalar va protseduralar tuzilishini o'z ichiga oladi. Moliyaviy hisobot tizimlari, moliyaviy monitorinq va boshqarish organlari orqali amalga oshiriladi.

Xavfsizlik sohasida kadrlarni tayyorlash: Korxonadagi barcha xodimlarga xavfsizlik to'g'risida ta'lim berilishi, xavfsizlikning ma'nosi va ularning o'z vazifalarini tushuntirish lozim. Bu, xavfsizlik xizmatlarining o'rnatilishi, ta'lim kurslari, jarayonlar va simulatsiya muntazam tashkil etishni talab etadi.

Muhim ma'lumotlarni saqlashda korxona uchun muhim bo'lgan ma'lumotlar (mijozlar haqida ma'lumotlar, xodimlar haqida ma'lumotlar, moliyaviy ma'lumotlar kabi) kafolatli va xavfsiz o'rinlarda saqlanishi lozim. Bu ma'lumotlarni saqlash va unga kirish muhitini o'rnatish, shuningdek, ma'lumotlar bazasining xavfsizligini ta'minlash uchun texnologik usullardan foydalanish kera. Xavfsizlikni muhofaza qilish: Xavfsizlikning fizikaviy va dijital xususiyatlari uchun muhofaza va nazorat usullari ishlab chiqilishi. Bu, korxonadagi fizikaviy joylarni va xavfsizlikning muhiti o'rnatish, xavfsizlik sohasida texnik vositalar va soxtalishni o'z ichiga oladi.

Xavfsizlikni monitoring qilish va baholashda korxona iqtisodiy faoliyatlarining xavfsizligini monitoring qilish va baholash uchun avtomatlashtirilgan vositalardan foydalanish. Bu, xavfsizlik holatlarini aniqlash, xavfsizlikni ta'minlash sohasida kamchiliklarni aniqlash va xavfsizlik protsesslarini nazorat qilishga yordam beradi.

Bu chora-tadbirlar korxonaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda asosiy talab va yo’nalishlardir. Har bir korxona o'zining maxsus xavfsizlik talablari va muammolariga ega bo'lishi mumkinligini ko'rib chiqishi lozim.

Xavfsizlikda korxona ahbariyati tomonidan iqtisodiy xavfsizlik siyosati va qoidalarini belgilash zorunlilikdir. Bu siyosat va qoidalar korxonaning xavfsizlikni ta'minlash uchun kerak bo'lgan barcha protsesslarni qamrab oladi va xavfsizlikning ustuvorligini ta'minlaydi.

Korxonada xavfsizlik boshqaruv tuzilmasi tuzilishi muhimdir. Bu tuzilma, xavfsizlikni nazorat qilish, taqiqlovchi voqealarga tez reaksiya qilish va xavfsizlikni amalda saqlash uchun muvofiqligi ta'minlaydi. Korxonada xavfsizlikni ta'minlash uchun muhofaza planlari tuzish va krizis boshqaruv tizimlarini o'rnatish zarur. Bu tizimlar, qiyinchilik va krizis vaqtida operativlik bilan ishlash uchun tayyorlangan bo'lishi kerak.

Korxonada xavfsizlikni ta'minlash tizimlarini va protsesslarini mustahkamlash uchun doimiy baholash va rivojlanish muhimdir. Bu, korxonaning o'zining xavfsizlik standartlariga rioya qilishni va ularni yanada yaxshilashni ta'minlaydi.

Bu chora-tadbirlar, korxonaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash uchun asosiy ko'nikmalardir. Har bir korxona o'zining maxsus xavfsizlik talablari va muammolariga ega bo'lishi mumkinligini ko'rib chiqishi lozim.

Bu turdagi xavf-xatarlar korxonaning moliyaviy manbai bo'lgan ma'lumotlarga, hisob-kitoblarga, yoki moliyaviy tahlil va strategiyalarga zarar keltirishi mumkin.

Korxonaning IT-tizimlari va ma'lumotlar bazalari uchun xavfsizlik xatarlari xavfni oshirishi mumkin. Masalan, xakkerlar yoki zararli dasturlar orqali korxona ma'lumotlariga kirishi, ma'lumotlarni yo'q qilishi yoki shifrlangan ma'lumotlarga kirish uchun kalit so'zlar olishi mumkin. Hisob-kitob jarayonlarida xavfsizlik xatarlari, yolg'oncha yoki noto'g'ri ma'lumotlar kiritilishi, hisob-kitoblar ustida xakkerlar yoki tangalar orqali moliyaviy zararlar keltirishi mumkin. Korxonaning fizikaviy joylarida yoki istiqomat qiladigan moliyaviy to'lovlarning amalga oshirilishi jarayonida tashqi xavfsizlik xatarlari ko'payishi mumkin. Masalan, soxtaliklar, hujumlar yoki qattiqliklarni o'tkazish jarayonida moliyaviy zararlar keltirishi mumkin.

Iqtisodiy xavfsizlik xatarlari korxonaning iqtisodiy va siyosiy muhitida xavfsizlik xatarlari mavjud bo'lishiga olib keladi.

Xulosa qilib aytadigan bo’lsak iqtisodiy xavfsizlik tizimini tashkil etish turli omillarni sinchiklab hisobga olishni talab qiladigan murakkab vazifadir. Korxonalar o'zlarining iqtisodiy xavfsizligini yaxshilash uchun ushbu maqolada muhokama qilingan muammolarni hal qilishlari kerak.Xatarlarni keng qamrovli baholashni o'tkazish, axborot xavfsizligi bo'yicha mustahkam chora-tadbirlarni amalga oshirish, ichki nazoratni kuchaytirish, xodimlarning xabardorligini oshirish va o'qitish va hamkorlikni rivojlantirish orqali tashkilotlar xavflarni kamaytirishi, o'z aktivlarini himoya qilishi va tobora o'zgaruvchan biznes muhitida uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1.Vechkanov G.S. ekonomicheskaya bezopasnost: Uchebnik dlya vuzov. – SPb. Piter 2007

6. Iqtisodiy xavfsizlik: Darslik / T.T. Jo‘rayev, Sh.R. Qobilov, Sh.A. Allayarov, X.S. Asatullayev; - T.: "Iqtisod-Moliya", 2020

7. Abulqosimov X.P. Iqtisodiy havfsizlik: Nazariya va amaliyot. O‘quv qo‘llanma. - T.: Noshirlik nashriyoti, 2019 - 620 b.

8. Abulqosimov X.G., Rasulov T.S. va b. Mamlakat iqtisodiy havfsizligi va raqobatbardoshligini ta'minlashning barqaror yo‘nalishlari. Monografiya. - T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot - matbaa uyi". 2019. - 395 b.

9. Абулкосимов Х.П. Давлатнинг иқтисодий хавфсизлиги. - Т.: «Akademiya», 2012. -102 б.

2. L.N.Xolikova, B.A.Iskandarov Iqtisodiy xavfsizlik O’quv qo’llanma 2023

3. Veshnyakov Y.D., Kolosov A.V., Shemyakin V.L. Otsenki i analiz finansovix riskov predpriyatiya v usloviyax vrajdebnoy sredi biznesa.

4. В.Паньков., Экономическойбезопасность: сущность и проявления. Международная жизнь, 2010, №12, с.107-119,

5. Прудиус Е. В, «О понятии и системе экономической безопасности», Бизнес в законе, 2008, №1, С.66 -70

“Innovatsion iqtisodiyot sharoitida xizmatlar sohasi va tarmoqlarini rivojlantirish muammolari”

respublika ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLARI TO‘PLAMI

2024 yil 15 may

“STAP-SEL” MChJ nashriyoti,
Samarqand - 2024.

ISBN: 978-9910-720-11-6

Tasdiqnona № 033337 (27.07.2022)
Nashrga ruxsat etildi: 08.05. 2024 y.
© **“STAP-SEL” MChJ** nashriyoti
Samarqand – 2024 y.

09.05. 2024 y. chop etildi
Qog‘oz bichimi A5, 60x84 $^{1}/_{16}$, Ofset qog‘ozi.
“Times New Roman” garniturasi.
Nashr bosma tabog‘i 24,43
Buyurtma № 0059A/24. Adadi 50 nusxa

Samarqand iqtisodiyot va servis institutining matbaa bo‘limida chop etildi.
LICENSE № 025316.
REESTR № X-119112.
Manzil: Samarqand shahar, Shoxrux ko’chasi 60-uy.

ISBN:978-9910-720-11-6

